

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิยมนในอดีตและปัจจุบัน และเพื่อหาแนวทางบริหารจัดการกลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิยมนแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research) ทั้งนี้ผู้ศึกษาใช้กรอบแนวคิดวิสาหกิจชุมชน และแนวคิดการพัฒนาสังคมแบบอิงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิยมน ตำบลหนองไฮ อำเภอเสนางนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ รวมตัวกันเพื่อร่วมคิดหาวิธีการสร้างหรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาที่มีมาแต่โบราณ จนได้ผลิตภัณฑ์ คือ สมุนไพรผิวนิยมน น้ำยาขัดส้นเท้าแตก สมุนไพรตะไคร้หอม น้ำมันงาฯ เป็นต้น่าแปลกใจว่ากลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิยมน มีการรวมกลุ่มและจัดตั้งกลุ่มมานานกว่า 10 ปี หรือมีการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2541 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบาย “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ถึง 4 ปี เป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มแม่บ้านมีการนำหลักวิสาหกิจชุมชนมาใช้ในการบริหารธุรกิจชุมชนเป็นเวลานานแล้ว โดยที่วิสาหกิจชุมชน มีหลักการที่สำคัญคือ “เป็นกิจการของชุมชน โดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน” ดังที่กลุ่มแม่บ้านได้นำรูปแบบกิจกรรมตามหลักการวิสาหกิจชุมชนมาใช้ เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนเป็นเจ้าของกิจกรรมการผลิตสินค้าเพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน โดยการนำทุนทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่ อันได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรที่เป็นสิ่งของ ผวนกับการจัดการสมัยใหม่ที่เหมาะสม ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

แม้ว่ากลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิยมนจะสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและคนในครอบครัวได้อยู่ดีมีสุขยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น แต่ก็ยังเป็นที่น่าวิตกว่าสถานการณ์เศรษฐกิจที่อยู่ในช่วงที่กำลังถดถอยส่งผลทำให้ยอดขายลดลง การขายผลิตภัณฑ์ก็ไม่ได้ราคาตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ อีกทั้งผลิตภัณฑ์ที่น่าออกจำหน่ายยังต้องการการพัฒนาในด้านรูปแบบและบรรจุภัณฑ์ให้มีลักษณะสวยงามน่าซื้อ ตลอดจนการที่มีสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก ก็ยัง

จะส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของกลุ่มแม่บ้านและผลิตภัณฑ์อีกด้วย เพื่อให้ธุรกิจการขายตรงผลิตภัณฑ์นี้ดำเนินการต่อไปได้ดีและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กระบวนการคิด วิธีการทำงานการดำเนินการ หลักการตลาด การประชาสัมพันธ์การติดต่อประสานงานในกลุ่มทีมงาน คือกลไกที่ควรเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรง กลุ่มแม่บ้านจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกับทุกฝ่ายที่จะเรียนรู้ทำงานร่วมกัน เพื่อที่จะนำไปสู่ความมั่นคงยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ชุมชน ทีมวิจัยและชุมชนจึงศึกษาการพัฒนาการจัดการอย่างมีส่วนร่วมกลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิยน์ เพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม และกระบวนการบริหารจัดการภายในชุมชนและผลิตภัณฑ์อย่างมีส่วนร่วม

จากการร่วมกันกำหนดแนวทางการบริหารจัดการในอนาคตของกลุ่มพบว่า โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มได้รับการยอมรับจากสมาชิก แต่สมาชิกของกลุ่มยังขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ฉะนั้นแนวทางการบริหารจัดการที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตของกลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิยน์จะมีระบบการบริหารจัดการ ดังนี้

1. มีการจัดระบบการจัดการแบบสหกรณ์ เพื่อให้มีการบริหารจัดการที่มีระบบมากยิ่งขึ้น
2. ให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทุกคนมีสิทธิ์ในการถือหุ้น และสมาชิกแม่บ้านที่ว่างเว้นจากการทำงานหลักก็สามารถหารายได้เสริม โดยการรับจ้างบรรจุภัณฑ์ ซึ่งอัตราค่าจ้างจะคิดตามอัตราส่วนต่อหน่วย
3. เจ้าแกร่รถทุกคันที่เป็นสมาชิกในกลุ่มต้องมารับของจากกลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิยน์เท่านั้น เนื่องมาจากต้องการให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและมีมาตรฐานสินค้าเดียวกัน
4. เมื่อถึงสิ้นปีจะมีการปันผลตามความเหมาะสม โดยจะมีการปันผลให้กับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านปีละ 10 เปอร์เซ็นต์
5. ในการแต่งตั้งคณะกรรมการจะคัดเลือกจากผู้ที่มีความชำนาญในด้านการผลิตสมุนไพร ด้านการบรรจุภัณฑ์และการตลาด คณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นนั้นจะดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีศักยภาพ

6.ในการดำเนินงานนั้นจะมีการจ้างเยาวชนที่มีความสามารถในด้านต่างๆ เช่น ด้านการตลาด การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การบัญชี เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการ เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของตนเองและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนเป็นการแบ่งเบาค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง

7.ส่วนเงินหุ้นที่เหลือจากการลงทุนจะถูกนำมาจัดสรรเป็นเงินกู้ยืมสำหรับสมาชิกทุกคนในกลุ่มโดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.50 บาทต่อเดือน เพื่อนำดอกเบี้ยที่ได้มาใช้ในการบริหารจัดการในสหกรณ์ในด้านต่างๆและปันผลให้กับสมาชิกทุกคน

เพื่อที่จะนำไปสู่ความมั่นคงยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ชุมชน ทีมวิจัยและชุมชนจึงศึกษาการพัฒนาการจัดการอย่างมีส่วนร่วมในกลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิย่น ผลสรุปได้ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการทุนที่เป็นผลิตภัณฑ์ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิย่นควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตสูตรสมุนไพรมากขึ้น ด้านการบริหารจัดการทุนที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ ผู้บริหารหรือคณะทำงาน ควรกระตุ้นหรือหาแรงจูงใจมาใช้เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมมากขึ้น เมื่อถึงช่วงปันผลอาจจะมีการให้เงินโบนัสหรือของขวัญซึ่งนอกเหนือจากเงินรายได้ ให้แก่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิย่น เพื่อให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิย่นมีกำลังใจในการทำงานมากขึ้น และทั้งหมดทั้งมวลนี้ก็เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิย่นให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ศัพท์สำคัญ : ผลิตภัณฑ์ชุมชน/กลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรผิวนิย่น/การจัดการ